

DOI: 10.31548/hspedagog13(1).2022.49-56

УДК 378.014.5(4):005

ДОСВІД АВСТРІЇ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

М. М. МАРУСИНЕЦЬ, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник
відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

ORCID: 0000-0001-7366-9328

E-mail: marusynetsm@ukr.net

О. А. ОСЕРЕДЧУК, кандидат історичних наук, доцент кафедри загальної
педагогіки та педагогіки вищої школи, філософський факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: 0000-0002-3192-3129

E-mail: oseredchuk.ola@gmail.com

Анотація. У статті порушено проблему забезпечення якості освіти, з'ясовано особливості, специфіку й пріоритети освіти, які зумовлені Болонським процесом та детермінують її розвиток і становлення в країнах Європи. Зазначено, що постійна необхідність у забезпеченні якості освіти – одне з основних завдань для європейських політиків, освітян, громадських діячів, студентського самоврядування. Гарантування якості в системі вищої освіти засвідчує національне прагнення до реформ. На прикладі Австрії, однієї з перших європейських країн, що розпочала розроблення шляхів удосконалення якості освіти, окреслено діяльність агенції з оцінки якості освіти, виокремлено її функції та повноваження в державних і приватних закладах вищої освіти. Окреслено підходи до забезпечення якості освіти: гарантування мінімальних стандартів й ідеалів; здатність формулювати цілі в освітньому середовищі, що постійно змінюється, і досягати їх з огляду на наявні ресурси та умови; спроможність задовольняти запити й очікування прямих і непрямих споживачів та зацікавлених сторін; прагнення до досконалості. Обґрунтовано чинники, які необхідні для системи забезпечення якості освіти: координаційна установа щодо забезпечення якості; подання звіту-самооцінювання підрозділом, що підлягає експертизі; оцінювання на місцях експертами; загальнодоступний звіт за результатами оцінювання. Описано шляхи забезпечення якості освіти в різних типах освітніх закладів та можливі ризики. На основі аналітичного огляду наукових джерел, встановлено, що Австрія є центром дослідження, який ілюструє різновекторні способи впровадження та реалізації комплексної системи забезпечення якості в різних типах і видах закладів вищої освіти.

Ключові слова: якість, якість освіти, освітній досвід Австрії, діяльність приватних і державних закладів вищої освіти.

Актуальність (Introduction).

Інформаційне суспільство вимагає зміни парадигми щодо якості професійної підготовки фахівців та їхньої затребуваності суспільством, зокрема роботодавцями. З огляду на пріоритетне значення освіти в соціально-економічних і технологічних перетвореннях, постає необхідність у перманентному її оновленні та

вдосконаленні. На тлі модернізації якість освіти фахівців перебуває в центрі теоретико-методичних пошуків; простежуваний запит на окреслення актуальних проблем, які стосуються професіоналізму вчителя, зокрема його готовності до професійної діяльності в інформаційних і соціальних змінах. Водночас у системі освіти України констатовано неузгодженість потреб

вищої школи в упровадженні новацій, орієнтуванні фахівців на модернізацію та теоретичним обґрунтуванням цих процесів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває досвід зарубіжних країн, що спрямований на подолання окреслених суперечностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). У наукових дослідженнях вітчизняних учених означену проблему висвітлено в різних аспектах: забезпечення якості вищої освіти в розвинених країнах світу (Д. Гудеверт (D. Goeudevert), Ф. Келлер (F. Keller), Г. Кьослер (H. Kössler)); забезпечення якості вищої освіти (Д. Бек (D. Beck), К. Болл (K. Boll), К. Кован (K. Cowan)); забезпечення якості університетської освіти (Д. Вестерхайден (D. Westerheijden), Р. Люїс (R. Lewis), П. Скотт (P. Scott)).

Мета (Purpose). Мета дослідження – виокремити пріоритети та основні детермінанти, що впливають на якість освіти в Австрії для можливого застосування в українському освітньому просторі. Завдання – вивчити стан порушеної проблеми в Республіці Австрія; окреслити пріоритетні аспекти якості освіти, описати можливості їх упровадження в українську освітню систему сучасних закладів вищої освіти.

Методи (Methods). Для досягнення поставленої мети використано теоретичний метод (узагальнення педагогічних, нормативних документів та звітів міжнародних організацій); прогностичний – для обґрунтування можливостей використання прогресивних ідей та досвіду розвитку системи забезпечення якості університетської освіти в Австрії в умовах системи вищої освіти України; емпіричні – спостереження; структурно-системний – для виявлення сукупних елементів, зв'язків та відношень між компонентами системи забезпечення якості освіти.

Результати (Results). Сьогодні перед вищою освітою постають нові завдання, пов'язані з такими фундаментальними процесами, як глобалізація, інформатизація, соціально-політичні зміни, навчання впродовж життя, якість знань, де їй належить ключова роль. До основних трансформаційних тенденцій зараховують масовий характер, диверсифікацію, приватизацію та інтернаціоналізацію освіти тощо, які детермінують якість освітніх послуг, впливаючи на всі рівні освітньої підготовки. За таких умов згадані трансформаційні процеси суттєво позначаються на стратегічному виборі закладів вищої освіти щодо розбудови системи забезпечення її якості.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) спільно з Європейським Союзом (ЄС) роблять важливі кроки у сфері постійних трансформацій:

- проведення політичних реформ;
- відкриття закладів середньої професійної освіти, а також нових типів закладів вищої освіти;
- створення нових закладів або постійне оновлення тих, що працюють;
- міжнародний рух та ініціативи.

З історичного погляду, регулювання вищої освіти перейшло від класичної форми, що передбачає поєднання державного регулювання й самоврядування з домінуванням першого, до форм, у яких управління освітньою системою реалізують різні суб'єкти на різних рівнях освітньої політики. Унаслідок таких змін в управлінні вищою освітою з'являється постійна потреба в її якісному реформуванні [9].

Наголосимо, що витоки забезпечення якості освіти сягають кінця дев'ятнадцятого століття, коли в Сполучених Штатах Америки були створені перші організації з акредитації. У Європі відкриття перших офіційних національних організацій із

забезпечення якості датоване 1985 роком. Їхня діяльність пов'язана з поняттям «державне оцінювання освіти».

У 1990 роках усі країни світу постали перед так званою «якістю промисловості» і «культурою аудиту» [4], незважаючи на те, що різні види галузевих концепцій якості були ухвалені в усьому світі. Зокрема, у США це критерії Болдріджа та Рамка досконалості діяльності. Натомість деякі системи вищої освіти, за зразком Британії, використовували загальні стандарти системи якості (як-от ISO 9000).

Серед спільних для всіх національних підходів до забезпечення якості освіти варто назвати такі: гарантована реалізація мінімальних стандартів й ідеалів; здатність окреслювати цілі в освітньому середовищі, що постійно змінюється, і досягати їх з огляду на наявні ресурси та умови; спроможність задовольняти запити й очікування прямих і непрямих споживачів та зацікавлених сторін; прагнення до досконалості.

Нині якість освіти є ключовою в підготовці фахівців у закладах вищої освіти. Її моніторинг проводять через різні національні механізми і контролюють на рівні окремих академічних дисциплін («експертне оцінювання на місцях») [1] диференціювали чотири аспекти, необхідні для системи забезпечення якості освіти:

- 1) координаційна установа щодо забезпечення якості;
- 2) подання звіту-самооцінювання підрозділом, що підлягає експертизі;
- 3) оцінювання на місцях експертами;
- 4) загальнодоступний звіт за результатами оцінювання.

Нові підходи до забезпечення якості – основний предмет дискусій серед чималої кількості зацікавлених сторін: урядів, закладів вищої освіти,

агенцій із забезпечення якості, атестаційних комісій, студентського самоврядування, представників галузей промисловості, громадських діячів. Кожна із зазначених спільнот має власні погляди на якість вищої освіти, тому установи із забезпечення якості освіти дедалі частіше намагаються запрошувати різних представників до своїх експертних груп. Особливо це стосується студентів і представників індустрії (процедури забезпечення якості передбачають акредитацію, оцінювання та аудит).

Унаслідок зміни мети й завдань вищої освіти, з'являються нові, альтернативні способи забезпечення якості в наданні послуг провайдерів вищої освіти, що пов'язані з викладанням, науково-дослідницькою діяльністю та адмініструванням. Крім того, на сьогодні простежувана потреба у створенні кількох мереж установ із забезпечення якості, закладів вищої освіти та студентів. Нині необхідні подальші ініціативи щодо налагодження контактів між різними країнами й міжнародними мережами: «INQAANE» (Міжнародна мережа агентств із забезпечення якості у вищій освіті), «RIACES» (Латиноамериканська мережа з акредитації та якості в системах вищої освіти), «ECA» (Європейський консорціум з акредитації), «ENQA» (Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти).

Забезпечення якості – одне з основних завдань політики у сфері вищої освіти, що особливо важливе в руслі оцінювання діяльності закладів вищої освіти та їхніх програм. У європейському контексті заклик до більшої доступності, прозорості й зіставлення аспектів якості вищої освіти тісно пов'язаний із Болонською декларацією між міністерствами освіти Європейського Союзу. Ці питання постають як ключові в межах Болонського процесу (серія міністерських конференцій, починаючи

з міста Болонія в 1999 р. та закінчуючи Будапештом / Віднем у 2010 р.).

Болонський процес передбачає низку змін у секторі вищої освіти: створення європейської та національних рамок кваліфікацій, нова структура освітніх ступенів, орієнтація на результати навчання й на майбутнє працевлаштування. Зазначені аспекти мають посутній вплив на проблеми забезпечення якості. На сьогодні заснування Реєстру органів контролю якості є предметом серйозних дискусій як на рівні ЄС, так і на рівні окремих держав-членів. Основна мета названого реєстру полягає в забезпеченні широкого доступу до інформації стосовно діяльності органів контролю якості. Для функціонування загальноєвропейської системи забезпечення якості необхідне визнання й зіставлення систем здобуття вищої освіти та освітніх ступенів із погляду академічної мобільності й можливостей працевлаштування.

Практику забезпечення якості освіти в Австрії активно обговорюють на рівні держави. Порівняно з іншими європейськими країнами, в Австрії освітню систему почали реформувати дещо пізніше, оскільки стратегії забезпечення якості не обговорювали до 1990 років. Аналіз аспектів якості здебільшого стосувався «підвищення ефективності й результативності використання державних фінансів» (тобто підзвітності) та ідей послаблення зв'язків між державними міністерствами й установами (тобто їхньої автономії). «Реформа управління», проведена згідно із «Законом про організацію університету» у 1993 році (UOG 1993), сприяла утвердженню пріоритетності дерегуляції, децентралізації, ефективному плануванню та структуруванню управління, а також упровадженню механізмів оцінювання й контролю якості. Отже, перші кроки зі становлення системи забезпечення якості в Австрії датовані другим циклом реформ у вищій освіті, коли перші

системні й комплексні програми оцінювання почали затверджувати на законодавчому рівні [3].

Міністерство науки і досліджень Австрії мало повноваження надавати розпорядження щодо більш деталізованої рамки для оцінювання якості. Натомість університети були зобов'язані розробляти індивідуальні механізми оцінювання відповідно до згаданої рамки самостійно [2]. Експерти збирали відгуки студентів, але висновки переважно не були реалізовані. Австрійська конференція ректорів (із 1 січня 2008 року перейменована на університети Австрії, UNIKO) у середині 90-х років стала частиною європейського пілотного проекту із забезпечення якості. Виявлено разючі недоліки навіть у базових даних та аналізі відгуків студентів, порівняно з міжнародними напрацюваннями. Отже, несприятлива до змін система австрійської вищої освіти мала змінюватися завдяки зовнішнім чинникам та в різноманітний спосіб [7].

Украї важливою є інституційна диференціація між неуніверситетським і приватним сектором вищої освіти. За австрійським законодавством, до 1999 року існували лише державні університети [12]. По-перше, регулярний моніторинг розпочався зі створення університетів прикладних наук (Fachhochschule, FH) у 1990 роках [8]. По-друге, розвиток приватного сектору вищої освіти актуалізував процес акредитації приватних провайдерів освітніх послуг та їхніх програм. Нові сегменти потребували трансформацій відповідно до забезпечення якості всієї системи, тому що необхідно було запровадити принаймні надання дозволу на діяльність установ чи функціонування академічних програм у формі попередньої акредитації. Такі сегменти становлять порівняно невелику частину системи вищої освіти, оскільки на них припадає лише близько 12 % від усього студентства [7].

Згідно з новими національними стандартами, державний сектор вищої освіти в Австрії розробив й ухвалив внутрішнє та зовнішнє забезпечення якості. Для державних університетів «Закон про університети» 2002 року (UG 2002) започаткував суттєві зміни, оскільки такі заклади стали автономними установами, відповідно до концепцій неолібералізму й посилення бюрократичної влади [10]. Новий Закон про університет також передбачив, що всі заклади цього типу повинні організувати внутрішню систему забезпечення якості. На їхнє переконання, така система забезпечувала б якість і належні результати діяльності університету. Крім того, наголошено, що всі сфери оцінювання повинні бути задекларовані в договорі як заплановані результати роботи [12].

Нині Австрійська рада з акредитації (APA) відповідає за приватні університети, а Рада університету прикладних наук – за певний сектор. У державному секторі наявні ініціативи щодо впровадження механізмів забезпечення якості, координації оцінювання й деталізованого розроблення стандартів за допомогою Австрійського агентства із забезпечення якості. Незважаючи на створення ААЗЯ, у державних університетах схеми забезпечення якості працюють більш гнучко, порівняно з іншими секторами вищої освіти. Для сектору приватних університетів та університетів прикладних наук проводять оцінювання на інституційному рівні, регулярно акредитують програми, суттєво впливаючи на регіони або на муніципалітети.

Приватний сектор також регульований через APA, оскільки отримати акредитацію можуть не лише установи, а й кожна окрема програма навчання. На міжнародному рівні всі три агентства із забезпечення якості відіграють основну роль і є членами

різних міжнародних мереж із забезпечення якості, що засвідчує їх залучення до міжнародного співтовариства.

Розроблення внутрішньої системи забезпечення якості університетів – законодавчо необхідне для державних закладів, водночас немає заздалегідь окреслених параметрів для побудови цієї системи. Реалізація процесів належить до категорії відповідальності установи. Університети повинні створювати власні системи й механізми. Оскільки немає чітких зобов'язань стосовно зовнішнього забезпечення якості, цей пункт здебільшого ігнорують. Схеми забезпечення якості в державних університетах не настільки суворо регламентовані, як в інших секторах вищої освіти. Постає необхідність проведення процедури зовнішнього аудиту, що сформульовано в угоді про діяльність і передбачено в поправці до UG 2002 / 2009. Крім того, із 2007 р. мережа управління якістю й розвитку якості австрійських університетів (QM-Network) організовує регулярні зустрічі для обговорення питань забезпечення, обміну інформацією та досвідом роботи над спільними проектами.

Австрія має невеликий досвід акредитації та оцінювання якості вищої освіти. Державні університети поки ще перебувають у пошуку доцільних моделей належного забезпечення у досягненні якості. Сектор університетів прикладних наук і приватні університети вже застосовують визнані на міжнародному рівні форми акредитації та схеми оцінювання [12]. В Австрії працюють різні агентства із забезпечення якості з різними завданнями, тому науковий і практичний інтерес становить дослідження взаємодії між ними, подальший розвиток зв'язків між цими установами. У такому контексті ставить запитання: «Чи залишиться тільки одне агентство з питань забезпечення якості вищої освіти? Чи означатиме це кінець

розрізненій системі? Це станеться природно чи буде організованим процесом?»

На сьогодні Австрія доклала чимало зусиль до розвитку власного освітнього сектору, щоб підготувати населення до майбутніх викликів і постійного розвитку, удосконалення національної системи забезпечення якості. На початку 2007 року Велика коаліція за взаємною згодою ухвалила рішення про реорганізацію Альянсу оцінювання та кваліфікації (AQA), Австрійської робочої групи з регіонального розвитку (ÖAR) та забезпечення якості неперервної освіти на базі університетів, однак не було реалізоване жодне з цих питань [5]. Улітку 2008 р. Велика коаліція розпалася, і нова коаліція (набула чинності з початку 2009 р.) наголосила на пріоритетності питань якості, а також на розробленні загальнодержавного закону про зовнішній моніторинг забезпечення якості для всіх секторів вищої освіти (для державних і приватних університетів, а також університетів прикладних наук та інших провайдерів програм вищої освіти) [6].

Восени 2009 року Міністерство науки і досліджень Австрії започаткувало консультаційний процес щодо реорганізації зовнішнього забезпечення якості вищої освіти для створення спільної правової бази, а також Австрійського агентства з питань забезпечення якості та акредитації. Юридичні й організаційні зміни породжуватимуть нові випробування для всього сектору вищої освіти Австрії, хоч їхній вплив на систему забезпечення якості все ще залишається недостатньо витлумаченим [3].

Висновки і перспективи (Discussion). Аналітичний огляд наукових джерел, присвячених вивченню проблем забезпечення якості освіти, доводить, що Австрія є центром дослідження, який ілюструє різновекторні способи впровадження та

реалізації комплексної системи забезпечення якості в різних типах і видах закладів вищої освіти. Освітні установи застосовують низку інструментів для її забезпечення, оцінки та звітності, розробляють критерії, що мають корелювати з регулятивними механізмами. Такий досвід становить інтерес для українського освітнього простору, попри те, що Австрія, намагаючись досягти якості освіти, також перебуває в постійному пошуку інновацій та релевантних моделей розвитку. Перспективи подальших розвідок полягають у вивченні шляхів підвищення якості освіти й розроблення комплексної системи її забезпечення.

Список використаних джерел

1. Becher, T. & Trowler, P. R. (2001) *Academic Tribes and Territories: intellectual enquiry and the culture of disciplines*, 2nd edn. Buckingham: SRHE/Open University Press.
2. Beerkens, E. (2003) *Higher Education in Austria – Country Report*. [http://international.ac.uk/resources/Higher %20Education %20in %20Austria %20C ountry %20Report.pdf](http://international.ac.uk/resources/Higher%20Education%20in%20Austria%20Country%20Report.pdf)
3. Brennan, J. & Shah, T. (2000) *Managing Quality in Higher Education*. Buckingham: SRHE/Open University Press.
4. Bundeskanzleramt Österreich (2007) *Regierungsprogramm 2007–2010*. URL: <http://www.austria.gv.at/DocView.axd?CO BId=19542>
5. Bundeskanzleramt Österreich (2008) *Regierungsprogramm 2008–2013*. URL: <http://www.bka.gv.at/DocView.axd? CobId=32965>
6. Konrad, H. & Fiorioli, E. (2007) *Die Struktur der österreichischen Qualitätssicherung*, in W. Benz, J. Kohler & K. Landfried (Eds) *Handbuch Qualität in Studium und Lehre*. Berlin/Stuttgart: Raabe Verlag.
7. Kottmann, A. (2008) *Higher Education in Austria: country report*. Enschede: CHEPS.

8. Leisyte, L. (2007) University Governance and Academic Research: case studies of research units in Dutch and English universities. Enschede: CHEPS.

9. Leitner, E. (2006) Austria's Fachhochschulen and the Market-based Model, *International Higher Education*, 42 (Winter), 8–9.

10. Pechar, H. & Klepp, C. (2004) Accreditation and Differentiation: a policy to establish new sectors in Austrian higher education, in S. Schwarz & D. F. Westerheijden (Eds) *Accreditation and Evaluation in the European Higher Education Area*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

11. Rhoades, G. & Sporn, B. (2002) Quality Assurance in Europe and the US: professional and political economic framing of higher education policy, *Higher Education*, 43(3), 355-390. URL: <http://dx.doi.org/10.1023/A:1014659908601>

12. Schwarz, S. & Westerheijden, D. F. (Eds) (2004) *Accreditation and Evaluation in the European Higher Education Area*. Dordrecht, Boston and London: Kluwer Academic Publishers.

References

1. Becher, T. & Trowler, P. R. (2001) *Academic Tribes and Territories: intellectual enquiry and the culture of disciplines*, 2nd edn. Buckingham: SRHE/Open University Press.

2. Beerken, E. (2003) *Higher Education in Austria – Country Report*. <http://international.ac.uk/resources/Higher%20Education%20in%20Austria%20Country%20Report.pdf>

3. Brennan, J. & Shah, T. (2000) *Managing Quality in Higher Education*. Buckingham: SRHE/Open University Press.

4. Bundeskanzleramt Österreich (2007) *Regierungsprogramm*

2007-2010.

URL: <http://www.austria.gv.at/DocView.axd?COBld=19542>

5. Bundeskanzleramt Österreich (2008) *Regierungsprogramm 2008-2013*.

URL: <http://www.bka.gv.at/DocView.axd?COBld=32965>

6. Konrad, H. & Fiorioli, E. (2007) Die Struktur der österreichischen Qualitätssicherung, in W. Benz, J. Kohler & K. Landfried (Eds) *Handbuch Qualität in Studium und Lehre*. Berlin/Stuttgart: Raabe Verlag.

7. Kottmann, A. (2008) *Higher Education in Austria: country report*. Enschede: CHEPS.

8. Leisyte, L. (2007) University Governance and Academic Research: case studies of research units in Dutch and English universities. Enschede: CHEPS.

9. Leitner, E. (2006) Austria's Fachhochschulen and the Market-based Model, *International Higher Education*, 42 (Winter), 8–9.

10. Pechar, H. & Klepp, C. (2004) Accreditation and Differentiation: a policy to establish new sectors in Austrian higher education, in S. Schwarz & D. F. Westerheijden (Eds) *Accreditation and Evaluation in the European Higher Education Area*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

11. Rhoades, G. & Sporn, B. (2002) Quality Assurance in Europe and the US: professional and political economic framing of higher education policy, *Higher Education*, 43(3), 355-390. URL: <http://dx.doi.org/10.1023/A:1014659908601>

12. Schwarz, S. & Westerheijden, D. F. (Eds) (2004) *Accreditation and Evaluation in the European Higher Education Area*. Dordrecht, Boston and London: Kluwer Academic Publishers.

HIGHER EDUCATION QUALITY ASSURANCE PRACTICES IN AUSTRIA**M. Marusynets, O. Oseredchuk**

Abstract. *The paper addresses the issue of education quality describing the features, specifics and priorities that determine its development and formation in European countries according to the Bologna Process. The study emphasizes the constant need for quality assurance throughout the Bologna process to have been one of the main concerns for European politicians, educators, public figures and student government. Quality assurance in higher education systems serves as the driving force behind national development and commitment to reforms. Through the example of Austria, which is one of the first European countries to initiate a scientific inquiry into the development of ways to assure education quality, we give an overview of the agency's activities and define its functions and powers at public and private higher education institutions. The research outlines the approaches to education quality assurance: a guarantee that minimum standards and ideals are realized; ability to set goals in a constantly changing educational environment and achieve them taking into account available resources and conditions; ability to meet the requests and expectations of direct and indirect consumers and stakeholders; striving for perfection. The paper substantiates essential factors for education quality assurance: a coordinating quality assurance institution; submission of a self-assessment report by a subdivision; on-site assessment by experts; a public report on the evaluation results. The article describes the ways to assure education quality at different educational institution types and possible risks. Based on an analytical review of scientific sources, we conclude that Austria is a research subject illustrating the multifaceted ways of implementing a comprehensive quality assurance system in different types and kinds of higher education institutions.*

Keywords: *quality, education quality, educational experience of Austria, private and public higher education institutions' activities.*